

Genomförande av funktionshinderspolitiken

INLEDNING	3
UPPDRAGET OCH DESS DELAR.....	3
SKOLMYNDIGHETERNAS GEMENSAMMA OCH ÅTSKILDA ANSVAR.....	3
SKOLMYNDIGHETERNAS UTGÅNGSPUNKTER FÖR UPPDRAGET	4
SKOLMYNDIGHETERNAS ARBETE MOT DELMÅLEN.....	5
UTFORMNING OCH ANPASSNING AV UNDERVISNINGEN.....	5
<i>Förutsättningar för alla att utvecklas så långt som möjligt</i>	5
<i>Förskolor och skolor – anpassning av verksamhet</i>	7
<i>Skolornas tilltro till elevers förmåga</i>	10
VAL AV SKOLA OCH TILLGÄNGLIGHET.....	10
<i>Att välja skola</i>	10
<i>Kunskaper om lokalers tillgänglighet</i>	11
ÖKADE KUNSKAPER OM FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH HUR BEHOV KAN MÖTAS	12
<i>Kunskap om funktionshinderns konsekvenser för lärande</i>	12
<i>Kännedom om råd och stöd</i>	12
<i>Tillgång till och kännedom om läroverktyg</i>	13
<i>Kännedom om it-stöd</i>	14
LÄGESBEDÖMNING	14
OM MÖJLIGHETERNA ATT FÖLJA UTVECKLINGEN MOT DELMÅLEN	14
NULÄGET.....	15
<i>Den första gruppen delmål</i>	15
<i>Den andra gruppen delmål</i>	21
<i>Den tredje och sista gruppen delmål</i>	22
<i>Kommentarer</i>	22
SAMRÅD MED FUNKTIONSHINDERSORGANISATIONER.....	24
BILAGA	26
ETT UTVECKLINGSARBETE FÖR ATT KUNNA FÖLJA UTVECKLINGEN.....	26

Inledning

Uppdraget och dess delar

Regeringen har presenterat en strategi för att genomföra funktionshinderspolitiken i Sverige under 2011-2016. Skolmyndigheterna har ett gemensamt ansvar för att genomföra politiken på skolområdet. Skolverket, Skolinspektionen och Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM) ska därför den 15 mars 2012 redovisa sitt arbete med de nio delmål som utgör genomförandestrategin. Redovisningen ska dessutom ge en utgångspunkt för att möjliggöra bedömningar av utvecklingen inom det funktionshinderspolitiska området över den tid som strategin ska verka, en lägesbedömning som är ett s.k. nollvärde. I den mån detta är möjligt ska detta bygga på mätbara faktorer. Till sist ska samråd med funktionshindersorganisationerna redovisas.

De nio delmålen är indelade i tre grupper. Respektive skolmyndighet redovisar sina insatser kopplat till dessa grupper.

Lägesbedömningen inleds med ett avsnitt om hur olika empiriska underlag kan bidra till bedömningar av utvecklingen mot delmålen och svårigheterna i att skapa kvantitativa mått. Därefter redovisar skolmyndigheterna var och en resultat av sina insatser under varje grupp av delmål i ett nulägesavsnitt. De tre delmålsområdena kommenteras till sist i lägesbedömningen.

Rapporten avslutas med att respektive myndighet redovisar sina samråd med funktionshindersorganisationerna.

Till rapporten fogas en bilaga som innehåller en presentation av skolmyndigheternas utvecklingsarbete kring kvantitativa mått.

Skolverket har sammanställt rapporten men myndigheterna ansvarar för presentationen av sina respektive insatser och resultat.

Skolmyndigheternas gemensamma och åtskilda ansvar

Skolmyndigheterna redovisade den 15 oktober 2010 till regeringen en sammanställning som bl.a. innehöll förslag på delmål för funktionshinderspolitiken inom skolsektorn.¹ Myndigheterna har separata ansvarsområden men det finns områden som tangerar eller t.o.m. går in i varandra och myndigheterna behöver därför samverka.

När det gäller genomförandet av funktionshinderspolitiken har Skolverket ett sektorsansvar. Det innebär att vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga berörda parter.² Detta har i det här fallet främst inneburit att ta initiativ till rapportering och diskussion om angelägna frågor. Varje myndighet har dock ett eget ansvar för genomförandet.

¹ Förslag på delmål samt struktur för uppföljning inför en handikappolitisk strategi (Skolverkets Dnr 2010:420)

² Förordning (2011:55) med instruktion till Statens skolverk

2012-03-08
Dnr 2011:1104
4 (27)

Funktionshinderspolitiken ingår i Skolverkets styrande, uppföljande, utvärderande och utvecklande uppdrag. När Skolverket genomför sina uppdrag ska ambitionerna i funktionshinderspolitiken beaktas, vare sig det gäller att producera normerande dokument som kursplaner eller nationella prov, följa upp och utvärdera inslag i skolsystemet eller att organisera insatser som kompetensutveckling och forsknings-spridning. I mån av utrymme kan Skolverket dessutom initiera specifika insatser som särskilt uppmärksammar skolsituationen för elever med funktionsnedsättning. Skolverket är statistikansvarig myndighet på skolområdet. Utvärderingar och statistik kan utgöra underlag för bedömningar av utvecklingen i sektorn som berör elever med funktionsnedsättning.

Skolinspektionen kan dels genom val av områden för sin kvalitetsgranskning, dels i den regelbundna tillsynen uppmärksamma förhållanden som särskilt berör elever med funktionsnedsättning. Skolinspektionen tillhandahåller därmed också empiriska underlag för bedömningar av genomslaget för funktionshinderspolitiken. Därutöver tar Skolinspektionen emot anmälningar om missförhållanden och utreder eventuellt dessa såsom enskilda ärenden. Förutom att myndigheten på så sätt kan visa på tolkningar av frågor av intresse för funktionshinderspolitiken kan dessa ärenden utgöra en källa för bedömningar av utvecklingen. Inom Skolinspektionen finns också Barn- och elevombudet (BEO) som har en självständig funktion i att motverka kränkningar av barn och elever i förskola och skola.

SPSM står genom sin rådgivning i specialpedagogiska frågor i direkt kontakt med huvudmän och skolor om anpassning och stöd och för därigenom alltid in funktionshinderspolitiska avvägningar i skolvardagen. I resurscentra genomför också SPSM utredningar avseende avgränsade funktionsnedsättningar. SPSM ansvarar också för de statliga specialskolorna som särskilt vänder sig till elever med viss funktionsnedsättning. SPSM hanterar statligt ekonomiskt stöd genom statsbidrag samt främjar och producerar tillgängliga läromedel. Myndigheten spelar på dessa sätt en roll i tillämpningen av skolans styrdokument och kan också bidra med underlag för bedömning av utvecklingen mot de funktionshinderspolitiska målen.

Utöver de tre myndigheter som getts ansvar för att samarbeta med funktionshindersstrategin finns på skolområdet också Skolväsendets överklagandenämnd som prövar vissa överklaganden av betydelse för funktionshinderssträvandena. Nämnden bedömer i enskilda fall huvudmännens efterlevnad av bestämmelser som bl.a. rör åtgärdsprogram och val av skola.

Skolmyndigheternas utgångspunkter för uppdraget

Två utgångspunkter är särskilt viktiga för hur uppdraget har hanterats.

Den första är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som trädde i kraft i Sverige 2009. Därmed förbinder sig Sverige till att bl.a. säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem. Sverige ska dessutom bl.a. säkerställa att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet och till undervisning som följer efter grundutbildning på sina hemorter, att skälig anpassning er-

bjuds utifrån personliga behov och att personer med funktionsnedsättning ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet för att underlätta deras ändamålsenliga utbildning.³ Den likvärdiga utbildningen är en mänsklig rättighet i detta avseende och fordrar i vissa sammanhang därför insatser för att kompensera elevers svårigheter.⁴

Den andra utgångspunkten är synen på funktionshinder i skolsammanhanget. Skolmyndigheterna strävar efter ett relationellt perspektiv såtillvida att elevernas svårigheter i skolarbetet främst bör sökas i skolans bristande förmåga att anpassa den pedagogiska miljön. Elevers skolframgång är beroende av den interaktiva processen mellan elevens egna förutsättningar och skolans ansträngningar för att ta vara på dessa, utmana och stimulera till utveckling. Eftersom eleverna är bärare av en mängd olika förutsättningar är det genom den pedagogiska miljön i bred bemärkelse som sådan påverkan kan ske. Skolmyndigheternas insatser bör därmed utgå från att spegla vad skolan gör, bidra till att skapa realistiska förväntningar och utvecklingsmöjligheter snarare än att söka brister hos eleverna. Skolmyndigheterna utgår vidare från att utbildning ska vara tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga och att den ska vara likvärdig.

Skolmyndigheternas arbete mot delmålen

Skolmyndigheternas ovan nämnda redovisning innehöll nio delmål som kan samlas i tre skilda områden; utformning och anpassning av undervisningen, val av skola och tillgänglighet samt ökade kunskaper om funktionsnedsättning och hur behov kan mötas. För beskrivningen av arbetet mot de nio delmålen ansvarar myndigheterna var för sig.

Utformning och anpassning av undervisningen

Den första gruppen avser de tre delmålen att förbättra generella förutsättningar för barn och elever att utvecklas samt att utveckla skolors anpassning av verksamheten och tilltro till goda skolprestationer oavsett funktionsförmåga.

Förutsättningar för alla att utvecklas så långt som möjligt

Delmål: Förutsättningarna för alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga att utvecklas så långt som möjligt ska öka genom förbättringar av förskolors och skolors *generella* verksamhet.

När det gäller att ge skolverksamheten bättre förutsättningar för att höja ambitionerna i utbildningen för alla elever har insatserna sedan några år tillbaka varit många och stora. För en mer heltäckande bild hänvisas till respektive myndighets årsredovisning. Nedan ges ett axplock av särskilt relevanta insatser.

³ Artikel 24 punkt 1 resp. 2 b-d, Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

⁴ Jämför 1 kap 4 § skollagen

2012-03-08
Dnr 2011:1104
6 (27)

Skolverket har 2011 genomfört omfattande informations- och kompetensutvecklingsinsatser i syfte att ge huvudmän, förskolor och skolor kännedom om stora förändringar på skolområdet utgående främst från ny skollag, nya läro-, kurs- och ämnesplaner samt kunskapskrav.⁵ Vidare har Skolverket genomfört utvärderingar och statistiska uppföljningar som belyser läget och förändringar i förskola, skola och vuxenutbildning. Under året har Skolverket också ansvarat för kompetensutveckling av rektorer och lärare samt för nationell skolutveckling och statsbidrag.

Skolverket har bl.a. deltagit i Temagruppen unga i arbetslivet där bl.a. övergångar till arbetslivet för elever från gymnasiesärskolan uppmärksammas.⁶

Skolverket har fastställt allmänna råd och kommentarer om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Därtill har Skolverket påbörjat arbetet med att uppdatera de allmänna råden med kommentarer för studie- och yrkesorientering samt utarbetar allmänna råd och kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete.

Genom informationsinsatser om strategiuppdraget och dess konsekvenser riktade till alla chefer har Skolverket gett förutsättningar för att funktionshindersperspektivet beaktas i arbetet. Under 2012 planeras informationsinsatser för medarbetarna.

Skolinspektionen har under 2011 genom regelbunden tillsyn, kvalitetsgranskningar och anmälningsärenden granskat verksamheter i samtliga Sveriges 290 kommuner, både hos offentliga och fristående huvudmän. Drygt en fjärdedel av Sveriges skolor har granskats av Skolinspektionen under året.⁷ Inom den regelbundna tillsynen har 270 tillsyner av kommunala och fristående huvudmän genomförts. Skolinspektionen har också kontrollrättat cirka 35 000 nationella prov och genomfört drygt 1 300 uppföljningar under året av fattade beslut inom de fyra verksamhetsområdena.

SPSM har under 2011 genomfört Strategisk samverkan med skolhuvudmän. Alla skolhuvudmän ska få erbjudande om samverkan med fokus på tillgänglighet. Detta är en ny insats som redovisas i Årsredovisningen. Genom denna insats vill SPSM

⁵ Elva rikskonferenser med samlad information om skollagen och reformerna nådde sammantaget ca 2700 förvaltningschefer, skolchefer och politiker. Ca 2350 studie- och yrkesvägledare har deltagit i Skolverkets konferenser som särskilt riktades till den yrkesgruppen. Konferenserna för ansvariga för förskolan på förvaltningsnivå samt till förskolechefer samlade ca 4850 deltagare och 7400 rektorer och skolledare deltog i de konferenser som vände sig till rektorsgruppen. Omkring 14300 nyckelpersoner anslöt till konferenserna som bl.a. behandlade kursplaner och frågor med anknytning till läroplanens delar för grund-, same- och specialskolan, samt ca 5000 deltog i motsvarande fördjupningar i grundsärskolan. För gymnasieskolans del har omkring 43000 personer, såväl huvudmän, rektorer som lärare deltagit i de konferenser som Skolverket genomförde.

⁶ Ett projekt, med stöd av Europeiska socialfonden, som leds av en styrgrupp med ordföranden från Ungdomsstyrelsen och företrädare från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skolverket, Socialstyrelsen, SKL och en kommersiell aktör, Communicare. Projektet har förlängts t.o.m. 2014

⁷ Totalt har Skolinspektionen besökt eller på annat sätt genomfört tillsyn av omkring 2 400 grundskolor, 550 gymnasieskolor och 600 andra verksamheter som exempelvis förskoleverksamhet och SFI. Inom verksamhetsområdet anmälningar har drygt 3 400 beslut fattats för drygt 1 700 skolor och verksamheter. Sex riktade tillsyner, elva kvalitetsgranskningar och två flygande inspektioner har avslutats 2011. (Samtliga uppgifter hämtade ur Skolinspektionens Årsredovisning 2011)

öka träffsäkerheten i insatser och få en bättre beskrivning av relationen mellan behov, utbud och efterfrågan i specialpedagogiska frågor.

Förskolor och skolor – anpassning av verksamhet

Delmål: Förskolor och skolor ska förbättra sitt arbete med att göra *anpassningar* av verksamheten när så behövs för att undanröja hinder för barn, elever och vuxen-studerande med funktionsnedsättning.

Skolverket har påbörjat ett arbete med att förstärka elevhälsan, bl.a. genom att utforma ett stödmaterial för att underlätta barns och elevers fortsatta lärande vid övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Stödmaterialen kommer särskilt att beakta övergångar för barn och elever i behov av särskilt stöd. Statsbidrag till personalförstärkningar inom elevhälsan och kompetensutvecklingsinsatser planeras.

Skolverket tolkar funktionshinderspolitikens intentioner så att elever vars förmåga att genomföra de nationella proven begränsas pga. en funktionsnedsättning, har rätt till viss anpassning av prov och provsituationen. Hur anpassning kan genomföras är en viktig fråga, inte minst mot bakgrund av att det nationella provsystemet sedan en tid genomgår en kraftig utbyggnad så att bl.a. prov i fler ämnen och årskurser utvecklas och genomförs. Det har också visat sig att det finns ett stort intresse för, och efterfrågan på information om anpassning av provsituationen, dvs. provens genomförande, och stöd för likvärdig bedömning av elevernas redovisningar. Utformningen av proven utgår också från en strävan att alla ska kunna delta.

Skolverket har genom ett projekt riktat särskild uppmärksamhet mot uppgifter i läsförståelse och vilken anpassning som kan ske av dessa för elever som uppvisar grava läs- och skrivsvårigheter utan att uppgifternas syfte för den skull påverkas. Flera universitet och högskolor har varit delaktiga i utarbetande och utprovande av stödmaterial för de nationella proven i årskurs 9 i såväl svenska och svenska som andraspråk, som matematik och engelska. De exempel på anpassning som kommer att åtfölja årskurs 9-provens lärarinformation när de sänds till skolorna framöver handlar bl.a. om provmiljön, provtiden, möjligheter att använda hjälpmedel och stöd, redovisningsformer samt lässtöd. Vissa lärosäten publicerar också materialet på sina webbplatser.

Även om omfattande insatser har genomförts fram till och med 2011 ska anpassningsarbetet fortsätta och flera initiativ har tagits som löper över nästa verksamhetsår. Nya överenskommelser med universitet och högskolor ska utformas för att bl.a. kompletteringar av bedömningsstöd ska färdigställas. Vidare ska lärosätenas uppföljning av anpassningsfrågorna i lärarenkäterna analyseras och behov av elevinformation diskuteras. De samtal som Skolverket har inlett om anpassning av nationella prov i NO-ämnena fortsätter med ansvariga lärosäten.

Helt andra behov av anpassning och därmed också andra avvägningar fordras när det gäller utformning och stöd för elever med grav synskada eller blindhet. En dialog med Synskadades riksförbund har under 2011 bidragit till att tydliggöra hur tillämpning sker av punktskrift och textview i nationella proven i årskurs 3. Till

2012-03-08
Dnr 2011:1104
8 (27)

proven i årskurs 3 har också ett material på teckenspråk utarbetats till stöd för genomförandet av ämnesproven för elever som har hörselnedsättning.

I en uppföljningsenkät från Skolverket som gick ut till kommuner som mottagit statsbidrag inom den statliga satsningen på yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning ingick frågor om situationen för vuxna elever med funktionsnedsättning.⁸

I november 2011 initierade Skolverket en förstudie vars syfte är att öka kunskaperna om hur särskilda undervisningsgrupper används i kommuner och skolor; gruppernas omfattning, skälen till att de finns och skapas, vilka elever som får sin undervisning där, vad de erbjuder för verksamhet samt kommunernas planer framöver. Förstudien ligger till grund för en mer omfattande studie som genomförs kring samma frågor under 2012. Frågan om att på motsvarande sätt undersöka ”nischade” fristående skolor bereds i samband med en långsiktig planering.

Skolverket har påbörjat arbetet med att uppdatera de allmänna råden med kommentarer för mottagande i särskolan samt för arbete med åtgärdsprogram.

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av arbetet med elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.⁹ Granskningen omfattade 21 grundskolor med årskurs 1-9 och deras huvudmän.

Därtill har Skolinspektionen också genomfört en riktad tillsyn av specialskolan samt av handläggning och utredning inför mottagandet i obligatoriska särskolan.¹⁰ Skolinspektionen har dessutom genomfört en flygande inspektion av hur 764 grundskolor har byggt upp sin elevhälsa.¹¹ Inspektörer ringde upp varje skolas rektor för att bl.a. ta reda på om skolans elever hade tillgång till skolsköterska, skolläkare, kurator, psykolog och personal med kompetens för specialpedagogiska insatser.

Skolinspektionens riktade tillsyn där 30 kommuner och 715 elevärenden granskades avseende handläggning, utredning, information och beslutsfattande inför mottagande i särskolan resulterade i ett beslut att fortsätta granskningen av mottagandet i grundsärskolan i en ny riktad tillsyn med samma syfte. Totalt granskades då 488 elevärenden i kommunala skolor i 28 slumpmässigt utvalda kommuner.

Skolinspektionens resultatredovisning bygger alltså på 58 kommuner och 1 203 ärenden. Skolinspektionen har också granskat att formella beslut har fattats av behörig beslutsfattare, att vårdnadshavarna getts rätt att avstå från mottagande i särskolan samt att de har fått information för att kunna ta ställning till ett mottagande i grundsärskolan. Även hur kommuner har förberett sig inför att grundsärskolans målgrupp har ändras den 1 juli 2011, har granskats.

⁸ Skolverkets enkät för uppföljning av statsbidrag till yrkesvux.

⁹ Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i grundskolan (Skolinspektionen, Kvalitetsgranskning rapport 2011:8)

¹⁰ Huvudmannabeslut efter riktad tillsyn av specialskolan (Skolinspektionen 2011) respektive Mottagandet under lupp (Skolinspektionen, rapport riktad tillsyn 2011)

¹¹ För en sammanställning av resultatet och andra uppgifter om den flygande inspektionen av elevhälsan 2011 se Skolinspektionens webbplats under rubriken Flygande inspektion

Skolinspektionen har påbörjat en kvalitetsgranskning av situationen för elever med autism och Aspergers syndrom. Det övergripande syftet med granskningen är att ta reda på om undervisningen och de stödåtgärder som sätts in i grundskolan för elever med autismspektrumtillstånd (AST) är anpassade efter elevernas individuella behov. Projektet avslutas under 2012 och förväntas dels leda till att de granskade grundskolorna och kommunerna blir bättre på att tillgodose behoven hos elever med AST samt dels till att alla huvudmän och grundskolor får redskap för att kunna tillgodose alla elevers rätt till en god utbildning i trygg miljö.

Cirka 10 elevers skolsituation djupgranskas i några utvalda kommuner utifrån frågeställningar avseende genomförda utredningar av elevernas stödbehov, vidtagna åtgärder utifrån dessa, ett inkluderande synsätt, delaktighet samt uppföljning av åtgärderna.

Skolinspektionen avser under 2012 att genomföra utbildningsinsatser på enhetsmötet gällande de funktionshinderspolitiska målen. På några avdelningar har man dock haft föreläsningar på olika teman, t.ex. AST på en avdelning.

SPSM:s bedömning är att insatser på funktionshinderområdet blir verkningsfull om insatser i frågor som berör specialpedagogiken kan nå elever och verksamheter på många sätt. Specialpedagogiskt stöd, läromedel, statsbidrag och undervisning i specialskolan är exempel på hur stöd som utformas olika kan nå ut brett.

SPSM riktar specialpedagogiskt stöd i frågor som berör barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar till huvudmän. Under 2011 genomfördes omkring 3900 Råd & Stöd insatser samt omkring 150 specialpedagogiska utredningar vid något av SPSM resurscentrar. Detta är en ökning jämfört med tidigare år. Fördelningen mellan pojkar och flickor är ojämn, d.v.s. två av tre ärenden är om pojkar med funktionsnedsättning. Specialpedagogiska frågor handlar också allt oftare om kombinationer av funktionsnedsättningar. År 2011 var det trettiofem procent av ärendena som kunde knytas till kombinationer av funktionsnedsättning. Detta är en ökning från tidigare år.

SPSM:s insatser på läromedelsområdet omfattar egenutvecklade produkter, anpassade produkter och utveckling av produkter genom produktionsstöd. År 2011 redovisar SPSM 507 utvecklade produkter. Det är egenutvecklade, anpassade produkter och produkter utvecklade genom produktionsstöd. Det är för år 2011 en ökning jämfört med tidigare år.

Insatser på funktionshinderområdet i syfte att ge förutsättningar för individer att utveckla sina kunskaper, förbättra tillgängligheten och öka kunskapen om funktionsnedsättningar behöver som regeringen uttrycker det både vara generella och riktade specifikt inom särskilda områden. SPSM har i sin verksamhet insatser riktade mot enskilda elever inom resurscenter-enheterna och specialskolan såväl som till olika skolhuvudmän.

Under 2011 delade SPSM ut 380 miljoner i statsbidrag till olika verksamheter och individer. Stödet gick till de obligatoriska skolformerna, gymnasie- och gymnasie-särskolan och vuxenutbildning. SPSM redovisar i årsredovisningen uppföljning och utvärdering av de insatser för vilka statligt stöd har lämnats. Under 2011 gavs bl.a.

2012-03-08
Dnr 2011:1104
10 (27)

stöd till 1 555 elever i regionala undervisningsgrupper. Detta är en minskning jämfört med 2010. Antalet elever som erhållit särskilt stöd för undervisning på sjukhus har också minskat från 2010 till 2011 med 40%. Från 77 till 46 beviljade bidrag.

SPSM har också vidtagit åtgärder med anledning av Skolinspektionens kritik av specialskolan. SPSM genomför insatser i syfte att öka måluppfyllelse för eleverna på skolan. Skolinspektionens granskning av skolorna har genom sina rapporter stärkt kvalitetsarbetet på skolorna. Åtgärdsprogrammen utifrån Skolinspektionens granskning på skolorna implementeras under 2012. Arbetet med att öka andelen elever som har betyg i samtliga ämnen är i åtgärdsprogrammen ett av flera mål.

I skollagen (2010:800) har bl.a. införts möjligheter att överklaga åtgärdsprogram och skolplacering. Rektors beslut om särskild undervisningsgrupp som särskilt stöd kan också överklagas till **Skolväsendets överklagandenämnd**. Under senare delen av 2011 inkom till nämnden fler anmälningar angående åtgärdsprogram vilka nästan uteslutande rörde elever med funktionsnedsättning. Andra ärenden gällde skolplacering eller särskild undervisningsgrupp.¹²

Skolornas tilltro till elevers förmåga

Delmål: Skolor ska ha tilltro till alla elevers och vuxenstuderandes förmåga och visa höga förväntningar på deras skolprestationer. Detta måste i högre grad än hittills gälla även elever och vuxna med funktionsnedsättning.

Skolverket har tagit ett första steg för att följa upp tidigare insatser för att stärka kunskapsbedömning i grundsärskola, gymnasiesärskola och särskild utbildning för vuxna i samband med tio genomförda konferenser om kursplanerna i det nya ämnet teknik i grundsärskolan. Konferenserna genomfördes under senhösten 2011 och samlade 544 deltagare, främst lärare och specialpedagoger. Kunskapsbedömning kommer att fortsatt vara ett aktuellt tema i samband med kommande informationsinsatser kring den nya gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna. Vidare påbörjar Skolverket utformningen av nya ämnes- och ämnesområdesplaner för gymnasiesärskolan liksom för den gymnasiala särskilda utbildningen för vuxna.

Under 2011 utarbetade Skolverket allmänna råd och kommentarer om planering och genomförande av undervisningen riktade till grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

Val av skola och tillgänglighet

Den andra gruppen delmål gäller bättre möjligheter till val av skola och därtill en nödvändig förbättring av tillgängligheten.

Att välja skola

Delmål: Möjligheterna för elever med funktionsnedsättning att välja skola liksom möjligheterna för vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning att välja förskola ska bli bättre genom en ökad tillgänglighet.

¹² Antalet anmälningar inom dessa tre områden har visserligen ökat men dock relativt få (drygt 70)

Med undantag för att Skolväsendets överklagandenämnd under 2011 har tagit emot 36 anmälningar rörande skolplacering finns inga insatser att rapportera under detta delmål.

Det finns också flera domar från förvaltningsdomstolarna som gäller frågan om tilläggsbelopp.¹³ Praxis kommer att kunna ge vägledning för hur bestämmelserna om tilläggsbelopp ska tolkas.

Skolverket rapporterade 2008 om möjligheten att välja skola för elever med funktionsnedsättning.¹⁴

Kunskaper om lokalers tillgänglighet

Delmål: Kunskaperna om hur skolors och förskolors lokaler kan bli mer tillgängliga ska öka hos huvudmän, rektorer, lärare, förskollärare och övrig skolpersonal.¹⁵

I **Skolverkets** ovan nämnda rapport stod tillgängligheten till skollokaler i fokus. Skolverket har under 2011 bistått Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som ska genomföra en pilotstudie om skolors fysiska tillgänglighet.

SPSM har under 2010/11 genomfört en omfattande tillgänglighetssatsning. I denna ingår utvecklingen av en webbsida. SPSM registrerade under 2011 över ett-hundratusen sidvisningar om tillgänglighet. Drygt 13 000 personer deltog under 2011 i olika former av kompetensutvecklingsinsatser riktade mot pedagoger och skolledare i första hand.

I SPSM:s utvärdering av tillgänglighetskonferenserna uppger många att dessa underlättat implementeringen av tillgänglighetsinsatser bland yngre elever. SPSM publicerade år 2010 sin rapport "Fånga mervärdet i skolan! Tänk tillgänglighet". Detta var en redovisning av regeringsuppdraget U2009/4876/S. Rapporten visade på möjligheten att öka tillgängligheten för barn, elever och vuxna med funktionsnedsättning genom samverkan mellan myndigheter, genom ökad kunskap genom webbaserad aktuell information och konferenser samt genomförande av en samspelsmodell i specialpedagogiskt stöd. Under 2011 har en särskild samordnare med fokus på tillgänglighet tillsatts. Under kommande åren kommer samordnaren att ha i uppdrag att genomföra och utveckla de delar som rapporten om tillgänglighet redovisat.

¹³ Tilläggsbeloppen kan utgöra förutsättningar för mottagande av elever med funktionsnedsättning bl.a. i fristående skolor

¹⁴ Tillgänglighet till skolors lokaler och valfrihet för elever med funktionsnedsättning (Skolverket 2008)

¹⁵ SPSM har valt att låta i sina stödinsatser omfatta såväl den fysiska som den pedagogiska tillgängligheten och att betrakta detta som en helhet. I rapporten och med hänsyn till regeringens inriktningsmål har myndigheterna här dock delvis behandlat de båda aspekterna separat. Delmål, insatser och uppföljning kring den pedagogiska tillgängligheten är således koncentrerade under den första gruppen delmål.

2012-03-08
Dnr 2011:1104
12 (27)

Ökade kunskaper om funktionsnedsättning och hur behov kan mötas

Den tredje och sista gruppen delmål handlar om att öka skolhuvudmäns, rektorers, förskolechefers och lärares kunskaper om hur undervisningen ska möta behoven hos barn och elever med funktionsnedsättning.

Kunskap om funktionshinderns konsekvenser för lärande

Delmål: Kunskapen ska öka bland skolhuvudmän och personal i skola och förskola om de konsekvenser för barns, elevers och vuxnas lärande och kunskapsutveckling som en funktionsnedsättning kan medföra.

Skolverket har påbörjat utformningen av en gemensam informationsinsats för skolmyndigheterna. Genom den statliga rektorsutbildningens lärplattform, ska skolmyndigheternas informera om sitt ansvar och synliggöra de funktionshinderns politiska målen. Insatsen beräknas leda till publikation under 2012.

Skolverket och **SPSM**, har genom en överenskommelse om samverkan inom en rad områden, särskilt angett forskningsområdet inom det specialpedagogiska forskningsområdet. Ett avtal har slutits med ett lärosäte som har till uppgift att sammanställa forskning inom det specialpedagogiska området. Denna bevakning bekostas gemensamt av myndigheterna. Forskningsbevakningen dubbelpubliceras på myndigheternas respektive hemsidor. Likaså har Skolverket och SPSM beslutat att låta utarbeta en kunskapsöversikt över specialpedagogik och har inrättat en gemensam referensgrupp för denna.

Skolverkets forskningswebb hade 88 000 unika besökare under september-november 2011, varav nära en fjärdedel, 19 986 besökte sidorna som berör specialpedagogisk forskning. Flera sammanställningar av resultat från specialpedagogisk forskning återges på webbsidan och ett exempel på resultat finns i Nulägesavsnittet under kapitlet Lägesbedömning nedan.

Kännedom om råd och stöd

Delmål: Skolors kännedom om var de kan få råd och stöd i frågor rörande konsekvenserna för skolarbetet av en funktionsnedsättning ska öka.

Skolverket publicerar sedan februari 2011 en webbsida med information om arbetet med funktionshinderns politiken och de områden i Skolverkets verksamhet som särskilt berörs av detta. Sidan har hittills öppnats av 652 unika besökare. Där finns förutom länkar till de övriga skolmyndigheterna bl.a. också länkar till funktionshinderns organisationer som deltar i Skolverkets samråd, till den specialpedagogiska forskningen och till relevanta rapporter och utredningar. I de omfattande insatserna för att föra ut kunskap om bl.a. den nya skollagen, som redovisats ovan, har ofta företrädare från SPSM deltagit. Skolverket har uppmärksammat SPSM:s roll både i samband med konferenser och på Skolverkets webb.

Styrelsen för SKL har beslutat om en viljeinriktning för samverkan med bl.a. Skolverket för att bidra till att fler ungdomar med funktionsnedsättning fullföljer sin

utbildning. En konkret del i beslutet är att SKL avser att rikta information till huvudmän och skolor om SPSM:s kunskaper och kompetens.

Skolinspektionen informerar i den regelbundna tillsynen om SPSM:s uppdrag, särskilt vid de återföringar som görs i kommunerna i samband med kommunbeslut. Vid något tillfälle har personal från SPSM deltagit vid möten med kommuner. Ett konkret exempel är vid återföring av regelbunden tillsyn i en kommun i Stockholmsregionen, då Skolinspektionen bjöd in SPSM för att informera rektorer, politiker och tjänstemän om sin verksamhet. Kommunen hade stora problem med att erbjuda särskilt stöd. Kommunen har sedan knutit kontakter med SPSM för att utveckla sitt arbetssätt. Skolinspektionen och SPSM har diskuterat att samverka vid fler tillfällen angående kommuner med liknande svårigheter.

SPSM har en roll i genomförandet av funktionshinderpolitiken. I de fyra verksamhetsområdena Råd & Stöd, Specialskola, Läromedel och Statsbidrag genomför SPSM kontinuerligt insatser i syfte att nå de nationella målen.

SPSM genomförde 2011 359 kurser varav tolv procent var på distans. Genom denna insats nådde myndigheten ut till över 13 000 deltagare. Detta är en svag ökning jämfört med 2010 men en femtio procentig ökning jämfört med 2009. Allt fler lärare, skolledare och övrig skolpersonal kommer till SPSM:s kurser.

Populära kurser är bl.a. kurser riktade till elevassistenter, kurser i neuropsykiatriska frågeställningar kopplade till lärandet och kurser i grav språkstörning. Många olika teman finns i SPSM:s utbud och efterfrågan ökar. (www.spsm.se/Rad-och-stod/Vart-stod/Kurser-och-utbildning)

SPSM:s hemsida om tillgänglighet (www.spsm.se/Tillganglighet) når allt fler besökare. Under 2011 registrerade SPSM över hundratusen sidvisningar om tillgänglighet. I en annan utvärdering gjord 2010 av personer som besökt någon av SPSM-Tillgänglighetskonferenser upplevde många att det med konferenserna blivit lättare att implementera tillgänglighetsinsatser bland yngre elever.

SPSM har under 2010 genomfört riktade insatser till skolledare. Innehållet i många konferenser har varit att öka kunskapen om konsekvenser för funktionsnedsatta i lärandet.

Kännedomsmätning som ett delmätt på relationen mellan behov, utbud och efterfrågan görs med jämna mellanrum av SPSM. Den senaste genomfördes 2010 och visade tydligt att kunskapen om SPSM har ökat. Bland de tillfrågade såg man SPSM:s roll som förmedlare av kontakter mellan kommuner som värdefull. En annan röst pekade på det goda bemötandet och samarbetet.¹⁶

Tillgång till och kännedom om lärverktyg

Delmål: Tillgången till och kännedomen om olika lärverktyg, som t.ex. anpassade läromedel och digitala lärverktyg ska öka.

¹⁶ Kännedomsmätningen genomfördes av Exquiro Market Research: *Kännedom om Specialpedagogiska skolmyndigheten*. En undersökning bland tjänstemän och rektorer 2009.

2012-03-08
Dnr 2011:1104
14 (27)

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av 21 skolors arbete för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi omfattade också användandet av alternativa verktyg som elektroniska böcker och talsyntes.¹⁷

SPSM:s har 2011 tillsatt en samordnare med ansvar för IT i lärandet för elever med funktionsnedsättning i avsikt att öka insatser inom digitala läromedel och pedagogisk programvara och utvecklandet av alternativa verktyg.

Kännedom om it-stöd

Delmål: Skolors och skolhuvudmäns kännedom om hur IT-stöd ska utformas för att vara tillgängliga för alla ska öka.

Skolverket kompletterar i samråd med SPSM under 2012 den återkommande uppföljningen av IT-användning och -kompetens på skolområdet med frågor om tillgång och användande av IT-stöd för elever med funktionsnedsättning.

IT-stöd i skolan ökar. Genom insatser från **SPSM** får allt fler elever med funktionsnedsättning tillgång till anpassade lösningar. År 2011 tillsatte därför SPSM en särskild samordnare med ansvar för IT i lärandet för elever med funktionsnedsättning. Avsikten är, förutom det som tidigare nämnts, att öka tillgängligheten i IT-system och åstadkomma optimala lärsituationer. Publikationen It i lärandet för att nå målen har reviderats i en andra upplaga. Den första trycktes i 29 000 exemplar.

Lägesbedömning

Detta avsnitt inleds med en diskussion om möjligheterna att följa upp utvecklingen mot delmålen för funktionshinderspolitiken på utbildningsområde. Därefter redogörs för nuläget med utgångspunkt i befintlig empiri från respektive myndighet.

Om möjligheterna att följa utvecklingen mot delmålen

Skolmyndigheterna anser att det är angeläget att bättre kunna följa upp utvecklingen mot delmålen för funktionshinderspolitiken på utbildningsområdet.

För att förbättra förutsättningarna för att beskriva läget med kvantitativa mått avser skolmyndigheterna att under 2012 påbörja ett utvecklingsarbete. Syftet med utvecklingsarbetet är främst att pröva vilka underlag som kan bidra till kvantitativa bedömningar av utvecklingen mot delmålen. De erfarenheter som idag finns kan bidra med vissa utgångspunkter för det arbetet. En utgångspunkt är att myndigheterna i sitt arbete mot delmålen ska utgå från befintliga datainsamlingar enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Utvecklingsarbetet redovisas mer utförligt i en bilaga.

¹⁷ Skolsituationen för elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi (Skolinspektionen, Rapport 2011:8)

Utvärderingar, statistik, tillsyn och granskningar ger värdefull information om utvecklingen inom sektorn och kan användas för att följa utvecklingen i förhållande till vissa av målen för funktionshinderspolitiken. Det saknas dock underlag för att följa utvecklingen för elever med funktionsnedsättning mer explicit. Det finns i dagsläget begränsade möjligheter att genom Skolverkets statistik följa utvecklingen för gruppen elever med funktionshinder. Sådan statistik finns inte bl.a. därför att det finns svårigheter med att utarbeta statistik om elever med funktionshinder. Skolmyndigheterna är dock positiva till att SCB får ett uppdrag i syfte att sammanställa och utveckla data om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning.

För att statistiken ska ge närmare besked om bl.a. behoven av anpassning i skolan fordras att kategorier av funktionsnedsättning utarbetas. Erfarenheterna visar dock att det kan vara svårt att skilja ut kategorier. Elever med funktionsnedsättning är en mycket heterogen grupp och elevernas behov av stöd och anpassning skiljer sig inte sällan åt även då den medicinska diagnosen är densamma. Därutöver riskerar en kategorisering att leda till oönskade konsekvenser såsom en tvekan både i elevernas egen tilltro och lärarnas tilltro till elevernas förmåga, sänkta ambitionsnivåer och att ljuset riktas mot elevernas tillkortakommanden snarare än mot skolans brister.¹⁸ Mot denna bakgrund utgår skolmyndigheterna från att huvudprincipen fortsatt bör vara att inte bygga upp nationell statistik över elever med funktionsnedsättning.

Vissa möjligheter till statistiska uppföljning kan dock öppna sig genom ett samutnyttjande i enkätundersökningar som genomförs regelbundet. SCB har på ett särskilt regeringsuppdrag presenterat en möjlighet att utöka Barn-Ulf, dvs. fler intervjuer så att barn med funktionsnedsättning kan urskiljas.¹⁹ Det skulle, t.ex. genom inslag av vissa frågor som också används vid Skolverkets attitydundersökningar, kunna ge underlag för vissa jämförelser av attityder hos barn med funktionshinder mot den population som deltar i Skolverkets undersökningar.

Nuläget

Den första gruppen delmål

Att förbättra generella förutsättningar för barn och elever att utvecklas samt att utveckla skolors anpassning av verksamheten och tilltro till goda skolprestationer oavsett funktionsförmåga.

Skolverket uppger i lägesbedömningen 2011 att det finns anledning att visa fortsatt oro för resultatutvecklingen inom de ämnen som traditionellt förekommer i de internationella undersökningarna.²⁰ Särskilt bekymmersamt är att de lägst presterande elevernas resultat i läsförståelse och naturvetenskap har försämrats mest. Det finns skäl att anta att elever med funktionsnedsättning är överrepresenterade i denna grupp. Skillnaderna mellan hög- och lågpresterande elever när det gäller läs-

¹⁸ Se Kategorisering av elever med funktionshinder i Skolverkets arbete (PM 2007-11-26).

¹⁹ Barn-Ulf kallas den intervjuserie som görs med barn till föräldrar som valts ut att svara på frågor i undersökningen om levnadsnivå (Ulf).

²⁰ Skolverkets lägesbedömning 2011, Del 2 - bedömningar och slutsatser

2012-03-08
Dnr 2011:1104
16 (27)

förståelse har dessutom ökat och är nu större än genomsnittet i OECD-länderna.²¹ På nya områden som digital läsning och medborgarkunskap är bilden betydligt ljusare. De svenska eleverna visar resultat som är högre än medelvärdet för de 16 deltagande länderna i studien av digital läsning och endast i fyra länder visar eleverna bättre resultat. De svenska elevernas resultat i digital läsning är högre än motsvarande i traditionell läsning.

Kraven för behörighet till gymnasieskolan har höjts till läsåret 2011/12. Resultaten i grundskolan kan mot den aspekten tjäna som en utgångspunkt (nollvärde) för att bedöma elevers generella kunskapsutveckling. År 2011 klarade 87,7 procent av eleverna att nå behörighet till ett nationellt gymnasieprogram. Resultaten på de nationella proven i årskurs 9 för år 2011 visade att 96,7 procent av eleverna nådde målen i engelska, 80,7 procent i matematik och 97,3 procent i svenska.

Skolverket kan konstatera att kommunerna i sin resursfördelning i större utsträckning kompenserar för sociala skillnader och särskilt stöd i grundskolan.²² Kommunerna har olika modeller för sin resursfördelning men nästan samtliga rektorer uppger att de prioriterar insatser för särskilt stöd till eleverna.

Andelen elever som inte slutför gymnasieskolan på tre år är fortsatt hög.²³ Mer än var tionde elev byter program under gymnasietiden och elever i behov av särskilt stöd byter mer än andra.²⁴ Bland dessa återfinns troligen många elever med funktionsnedsättning.

I Skolverkets statistik är det sannolikt inte möjligt att utläsa förändringar i grundskolans elevgrupp eftersom gruppen som från läsåret 2011 inte är berättigad till skolformen är relativt liten och eftersom andra förändringar också påverkar statistiken.²⁵ Ännu pågår analyserna av data från hösten 2011 men det finns bl.a. tecken på att elevkullen i grundskolans årskurs 9 har ökat som en följd av att det tionde skolåret avskaffades. Andra synliga förändringar kan märkas i gymnasieskolas år 1 som kan ha minskat genom att eleverna tas emot i gymnasieskolans nya introduktionsprogram.

I en uppföljningsenkät från Skolverket har sammantaget 272 kommuner besvarat frågor om situationen för vuxna elever med funktionsnedsättning.²⁶ En dryg fjärdedel uppger att de inte har haft sökande eller studerande med funktionsnedsättning. Eftersom ingen direkt fråga har ställts i enkäten är det inte möjligt att få veta om alla de övriga kommunerna har haft sökanden ur den målgruppen. Det kan finnas flera skäl till att målgruppen saknas enligt enkätsvaren och de öppna svaren. Ett skäl är att flera kommuner anser att de har svårt att nå personer med funktionsnedsättning. Det förekommer också att kommunerna inte har en tillräcklig överblick

²¹ Skillnaderna i läsförståelse ökade från PISA 2000 till PISA 2009

²² Resursfördelning till grundskolan – rektorers perspektiv (Skolverket 2011)

²³ Enligt Skolverkets statistik för läsåret 2010/11 är det 31 procent av eleverna.

²⁴ Gymnasieelevers byten av program och skolor (Skolverket 2011)

²⁵ I och med Skollagen (2010:800) förändrades grundskolans målgrupp så att elever med autism inte har rätt till utbildning i grundskolan om de inte har en utvecklingsstörning.

²⁶ Skolverkets enkät för uppföljning av statsbidrag till yrkesvux.

över förhållandena för att kunna besvara frågan, vilket framförallt påpekas när de överlåtit ansvaret på andra anordnare av yrkesvux.

Vissa kommuner har inte heller ansträngt sig att nå personer med funktionsnedsättning då de menar att det inte är en prioriterad grupp.²⁷ Andra bedömer dock att personer med funktionsnedsättning ska prioriteras, och det finns exempel på kommuner som anser att det är ett problem att inte nå gruppen. Ytterligare faktorer som kan påverka att studerande med funktionsnedsättning inte förekommer i flera kommuners verksamhet är att kommunerna bedömt att flera av de utbildningar som erbjuds inte är lämpliga, att det är svårt att finna arbetsplatser för den arbetsplatsförlagda delen och/eller lärlingsutbildningen och att det inte finns en arbetsmarknad för målgruppen efter utbildningen.²⁸

När kommunerna anger svårigheter att tillgängliggöra yrkesvux för vuxna med funktionsnedsättning är det främst lokalerna som utgör ett hinder. Andra svårigheter är kostnaden för dövtolkar och andra stödinsatser, tidsbrist och bristande kännedom om vilken funktionsnedsättning den sökande har.

Något mindre än hälften av kommunerna uppger dock att deras verksamhet i ganska eller mycket hög utsträckning är anpassad till studerande med funktionsnedsättning.²⁹ Det framgår dock av svaren att de ger begreppet funktionsnedsättning olika innebörd och att de har olika ambitionsnivå när det gäller anpassning. När det gäller hur kommunerna uppskattar svårigheterna med att göra sin verksamhet tillgänglig för studerande med funktionsnedsättning så uppger fler än hälften att de har vissa svårigheter, medan drygt en fjärdedel inte anser att de haft några svårigheter med det. I vissa fall beror det på att de inte haft några sökande med funktionsnedsättning. För att tillgängliggöra utbildningen uppger man vanligen att lokalerna och utrustningen är anpassade, att man tillhandahåller hjälpmedel och att lösningarna är individanpassade. Dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter är den typ av funktionsnedsättning för vilka flest kommuner beskriver närmare vilken typ av stöd de ger. Andra insatser som nämns är samverkan mellan lärare och andra funktionärer som studie- och yrkesvägledare, specialpedagog, kurator, kommunal stödenhet, tjänsteman på arbetsförmedling och socialtjänst. En mindre kommun nämner småskaligheten som framgångsfaktor medan vissa större använder sig av team för bl.a. framförhållning. Bland de kommuner som anlitar andra utförare av yrkesvux är det flera som hänvisar framgång till tillgänglighetskrav som ställs vid upphandlingen. Vissa av dessa omnämner möjligheten att utbetala extra medel till anordnaren.

Två procent av de kommuner som besvarade Skolverkets uppföljningsenkät uppger att de inte tagit emot en sökande pga. en funktionsnedsättning.³⁰

²⁷ Enligt förordningen ska de som står långt från arbetsmarknaden prioriteras i urvalet av sökande till yrkesvux.

²⁸ Hälsokrav, fysiska hinder i arbetet och höga anpassningskostnader är bl.a. skäl som anges till att utbildningar är olämpliga

²⁹ En femtedel av dessa uppger att de aldrig har tagit emot studerande med funktionsnedsättning

³⁰ Denna enkät avsåg situationen under första halvåret 2011 och besvarades av 268 kommuner.

Begreppet funktionsnedsättning, som används här, bör i också detta sammanhang omges med liknande reservation som redovisats i inledningen till kapitlet.

2012-03-08
Dnr 2011:1104
18 (27)

Som nämnts presenteras specialpedagogisk forskning på Skolverkets webb. Där redovisas bl.a. en enkätstudie med över tusen rektorer med ansvar för elever i årskurserna 1-3 och 7.³¹ Också hur rektorer beskriver bedömningar av förutsättningar för eleverna samt de förväntningar som eleverna möter i skolan har studerats.

Ett huvudresultat är att cirka var fjärde skola för äldre elever och nästan lika många för yngre använder sig av nivågruppering. Nästan lika vanligt är det med särskilda undervisningsgrupper. Det är betydligt vanligare med sådana grupperingar i fristående jämfört med i de kommunala skolorna. För elever i årskurserna 7 - 9 är det vanligast med sådana grupper för elever med koncentrationssvårigheter. Sådana grupper förekommer också, i mindre utsträckning, i de lägre årskurserna. Det är också vanligt med särskilda grupper för läs- och skrivsvårigheter eller matematiksvårigheter. Av rektorernas svar framgår att de sällan anser att elevers svårigheter direkt har att göra med skolmiljön eller hur den vanliga undervisningen bedrivs. Bara en av tio rektorer menar att brister i lärarkompetensen eller att vissa klasser fungerar dåligt kan ligga bakom elevers ”särskilda behov”. Resultaten tyder på att en tradition och ett synsätt på elevers behov av särskilt stöd främst uppfattas som beroende av egenskaper hos eleverna inom specialundervisningens område i hög grad lever kvar. Behoven ses alltså som bundna till eleverna. En medicinsk diagnos ges också ofta en avgörande betydelse för om en elev ska få extra stöd eller inte.

I en rapport beskrev Skolverket en stor variation i hur undervisningen organiseras för elever med diagnosen Aspergers syndrom.³² Elevernas varierande behov kräver en variation i organisering, arbetssätt, nätverk och samverkan, men det är också en fråga om kompetens och bemötande. Trots inkluderande ambitioner leder sällan de segregerade lösningarna till att eleverna återvänder till sina klasser från de särskilda undervisningsgrupperna. I fallstudien utgjorde elevassistenter ett vanligt stöd i skolan för elevgruppen, men dessa saknade överlag en pedagogisk utbildning. Skolverket framhöll också att elever har rätt till särskilt stöd utifrån sina behov av det och att en diagnos av funktionsnedsättning inte får krävas för detta.

Skolverkets avser att under 2012 redovisa uppgifter från insamlingen om antal elever i särskilda undervisningsgrupper och anpassad studiegång.³³

Skolinspektionen har i en sammanställning av regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning i nära 1 400 skolor pekat på vissa allvarliga och återkommande brister. Framförallt gäller dessa brister i anpassning av undervisning efter elevernas förutsättningar, behov, intressen och erfarenheter. Brister återkommer också vad gäller tilltro till elevernas förmåga och hur särskilt stöd utformas för den enskilde eleven.³⁴ I kvalitetsgranskningarna på temat skolsituationen för elever med funktions-

³¹ Studien inom studien Specialpedagogiska stödåtgärder i grundskolan – omfattning, former och effekter (STOFF) finansieras av Vetenskapsrådet och har syftat till att belysa skillnader i hur skolor arbetar med att ge stöd till elever i behov av särskilt stöd.

³² Skolan och Aspergers syndrom (Skolverket 2009)

³³ Uppgifterna skiljer sig från tidigare bl.a. eftersom skollagen i och med innevarande läsår har förlagt ansvaret för beslut i dessa frågor till rektorn.

³⁴ Olika elever – samma undervisning (Skolinspektionen 2011)

nedsättning uppger Skolinspektionen också bl.a. att oklarheter om elevassistenters ansvar och uppgifter är ett problem i anpassningen av lärandemiljön.³⁵

Skolinspektionens kvalitetsgranskning visade att andelen elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i de 21 granskade skolorna var mellan två och arton procent. Kvalitetsgranskningen visade att anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behövde utvecklas i 20 skolor. Det noterades positiva exempel på lärare som anpassade undervisningen för dessa elever, men det var inte ett arbete som genomsytrade alla ämnen och årskurser. Så kallade alternativa verktyg, exempelvis elektroniska böcker och talsyntes, användes endast i begränsad omfattning som en del i anpassningen av undervisningen. Arbetet med detta behövde förbättras i 16 av skolorna. Vidare konstaterades det att i drygt en tredjedel av skolorna (8) kunde elever i behov av särskilt stöd bara få sådant stöd i några av de ämnen som de fick undervisning i.

I verksamheterna fanns det system för att se till att utredning gjordes av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Syftet var att få en fördjupad bild av svårigheterna. Väntetiderna för dessa fördjupade utredningar varierade. I några skolor var väntetiden i det närmaste obefintlig, i andra mer än årslång. Hälften av skolorna (10) tog tillvara de råd och rekommendationer som lämnades och omsatte dem till fungerande pedagogiska insatser. Orsaken till att övriga verksamheter inte gjorde detta angavs bland annat vara bristande informationssystem i skolorna, bristande tillgång till lämpligt material och att en del lärare uppfattade att klasserna var för stora för att råden skulle kunna tillämpas.

För att lärarna, i såväl tidigare som senare årskurser, ska kunna möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behövde de i 16 av verksamheterna få ökad tillgång till kompetensutveckling inom området. Vidare behövde arbetet på skol- och huvudmannanivå utvecklas när det gällde uppföljning och utvärdering av måluppfyllelsen för alla elever, inklusive elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Sådana underlag utgör en viktig grund för beslut om vilka åtgärder som ska vidtas för att utveckla och förbättra en verksamhet. Som ett resultat av kvalitetsgranskningen har de berörda verksamheterna redovisat att de har, eller ska, vidta åtgärder för att komma till rätta med de påtalade bristerna. Skolinspektionen kommer även i den regelbundna, återkommande tillsynen följa upp detta.

I en rapport till regeringen 2011 visade Skolinspektionen att underlagen för mottagandet i särskolan i samtliga kommuner inte var tillräckliga för att de skulle kunna fatta sammanvägda beslut inför en elevs eventuella mottagande i grundsärskolan. Tillsynen visade att endast 47 av ärendena (knappt fyra procent) hade ett utredningsunderlag bestående av psykologiska, pedagogiska, medicinska och sociala bedömningar, som höll god kvalitet. Trots oklarheter om elevgruppen kan åtminstone 1 procent av eleverna antas vara felaktigt mottagna i särskolan i de 30 kommunerna. Aggregerat till hela riket skulle det betyda att minst 100 elever felaktigt är mottagna i särskolan.

³⁵ Skolsituationen för elever med funktionsnedsättning i grund- respektive gymnasieskolan. (Skolinspektionen, Kvalitetsgranskning 2009:6 respektive 2010:4)

2012-03-08
Dnr 2011:1104
20 (27)

Trots den allvarliga kritik som Skolinspektionen riktade i de 30 först granskade kommunerna vad gäller utredning samt handläggning av mottagande i särskolan och den uppmärksamhet som frågan har medfört så har det visat sig att dessa brister fortsatt har varit lika omfattande. Ytterligare åtgärder behöver således vidtas för att garantera en rättssäker handläggning och utredning. Det är enligt Skolinspektionen angeläget att vidta kraftfulla och snabba insatser i form av allmänna råd, föreskrifter och informationsinsatser riktade till kommunerna och externa aktörerna. Särskilt gäller detta de pedagogiska bedömningarna som oftast är inledningen på ett utredningsförfarande inför ett eventuellt mottagande i särskolan och måste hålla en hög kvalitet. Det är uppenbart att Skolverkets allmänna råd oftast inte följts. Det är vidare uppenbart att kommunerna behöver ta sitt ansvar för kompetenshöjande och omfattande informationsinsatser.

I några fall menar kommuner att andra samhällsaktörer som t.ex. barnhabilitering, barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar (BUP) inte förefaller ha tillräcklig information om vilken målgrupp elever denna skolform utformats för, liksom villkoren för ett mottagande. I olika sammanhang framhålls behovet av insatser från berörda statliga myndigheters sida, inte bara gentemot kommunen utan också till de olika externa aktörerna. Särskilt efterfrågas ett allmänt råd med detaljerade föreskrifter som kan ge samtliga berörda professioner stöd och vägledning. Mot bakgrund av de omfattande bristerna i de pedagogiska utredningarna ser Skolinspektionen det som en särskilt angelägen insats att även lärare får tillgång till kompetensutvecklande insatser. I många fall är det lärarna som initialt uppmärksammar att en elev har svårigheter i skolarbetet eller får signaler om att eleven ifråga ska skrivas ut från särskolan. De både dokumenterar skolans särskilda insatser för elever som har skolsvårigheter, deltar i utvärderingen av dessa och i förlängningen genomför eller deltar de i utformningen av den pedagogiska utredningen som ska ge svar på huruvida eleven bedöms kunna nå kunskapskraven i grundskolan.

Efter granskningen riktade Skolinspektionen kritik mot alla 58 kommuner för att de inte följer sina rutiner, inte på ett mer systematiskt sätt kontrollerar om rutinerna följs och inte heller följer upp beslut om mottagande i särskolan. Ytterst få kommuner har rutiner för hur och när uppföljningar ska ske.

Intervjuer med vårdnadshavare till 26 barn med utländsk bakgrund visar att informationen de får inte håller alltid tillräcklig kvalitet. Till flera av dem har inte informationen nått fram om vilka elever som enligt lag tillhör grundsärskolans målgrupp, vilket lett till missuppfattningar om grunden för mottagande i särskolan.

Skolinspektionen förelade samtliga kommuner att vidta åtgärder som att gå igenom och komplettera de utredningar som saknas eller har brister. Om de nya utredningarna visar att barnet inte har rätt till grundsärskola ska barnet snarast tas emot i grundskolan och kommunen måste erbjuda det stöd som barnet behöver för att klara sin skolgång i grundskolan.

Skolinspektionens intervjuer i tio kommuner visade att dessa har beredskap för mottagande av elever med diagnosen autism i grundskolan. I de flesta granskade kommuner är barn med diagnosen autism redan integrerade i grundskolans klasser eller ingår i andra mindre grupper i skolan. Det som ansvariga och skolans personal

oroar sig för är hur eleverna ska klara att nå målen för utbildningen i grundskolan. Alla kommuner har inte personal med kompetens inom området. Denna oro finns ofta även hos vårdnadshavare till barn med autism och Autism- och Aspergerförbundet.

Skolinspektionen har också granskat specialsolan och identifierat ett antal brister som bl.a. gäller arbetet med att förebygga och förhindra kränkande behandling, hur eleverna ges förutsättningar att nå minst godkänt i alla ämnen, uppföljning och utvärdering av resultaten samt kompetensutvecklingen av personalen.

Skolinspektionens flygande inspektion av elevhälsan i 764 grundskolor visar att skolorna till absolut övervägande del har elevvårdspersonal men att det finns skolor som saknar vissa av de funktionärer som ska finnas. Många av de intervjuade rektorerna uppger dock att tiden för elevvårdspersonalen inte räcker till.

Den andra gruppen delmål

Bättre möjligheter till val av skola och därtill en nödvändig förbättring av tillgängligheten.

Skolverkets tillgänglighetsstudie 2008 visade stora brister i skolors fysiska tillgänglighet. Nästan hälften av grundskolor och fyra av tio gymnasieskolor som besvarat enkäten uppger att de skulle behöva installera antingen rwc eller hiss eller bådadera för att bli tillgängliga för personer med rullstol.³⁶ Den vanligaste förekommande bristen är avsaknad av automatiska dörröppnare, och även om dessa finns visar en fördjupad granskning att de kan vara felplacerade. Långa avstånd till bl.a. idrottssalen, ommarkerade nivåskillnader och få genomförda allergironder är andra tillgänglighetsbrister. Möjligheten att välja skola för elever med funktionsnedsättning påverkas bl.a. av den bristande tillgängligheten men också av kommuners utbud av skolor och lokala regler och handlingsmönster.

Vid Skolverkets regelbundna kontakter med kommunala skolföreträdare har framgått att vissa kommuner genomför tillgänglighetsinventeringar av sina skollokaler. Det kan tilläggas att styrelsen för SKL har beslutat att stödja medlemmarna i tillgänglighetsarbetet. Beslutet innebär att bl.a. skolorna särskilt ska prioriteras när det gäller att undanröja enkelt avhjälpta hinder.

Skolverket har tagit del av uppgifter om överklaganden som har inkommit till Skolväsendets överklagandenämnd. Nämndens uppgifter tyder på en ökad aktivitet på området och att överklaganden i frågor om åtgärdsprogram och val av skola kan bidra med god information även om överklaganden sker mycket selektivt. Antalet inkomna och beslutade ärenden är dock för litet för att tjäna som jämförelseunderlag.

I en av Skolverkets utvärderingar och i andra sammanhang har framkommit att barn/elever inte tagits emot i önskad förskola/skola.³⁷ En funktionshindersorgani-

³⁶ Med rwc avses en funktionshindersanpassad toalett som också rullstolsburna kan utnyttja

³⁷ Tillgänglighet till skolors lokaler (Skolverket 2008). Ett ärende, som DO drev i Tingsrätten, avgjordes till vårdnadshavarens nackdel

2012-03-08
Dnr 2011:1104
22 (27)

sation uppger bl.a. att en skola har markerat för elev med medicinska besvär att arbetstakten på skolan är så hög att det är tveksamt om den sökande klarar av den och därigenom påverkat eleven till omval. En annan organisation redovisar liknande uppgifter gällande barn med rörelsehinder.

SPSM genomför uppdraget genom att ansvara för specialpedagogiskt stöd, utbildning i specialskola, hantera läromedel och hantera statligt stöd. Utbildningen i Sverige siktar på att elever och studerande efter genomförd utbildning ska ha nått så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Detta ska också gälla för elever och studerande med funktionsnedsättning. Många rapporter och utredningar har de senaste åren pekat på att utjämningen för elever med funktionsnedsättning inte fungerat optimalt. Det har bland annat gällt möjligheten att utifrån intresse och kompetens fritt kunna välja bland gymnasieskolans olika program, möjligheten att oavsett funktionsnedsättning kunna genomföra vald utbildningsväg samt möjligheten att utifrån genomförd utbildning kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Den tredje och sista gruppen delmål

Att öka skolhuvudmäns, rektorers, förskolechefers och lärares kunskaper om hur undervisningen ska möta behoven hos barn och elever med funktionsnedsättning.

SPSM har som nulägesrapportering och nollvärde utöver de senaste årens återrapporteringar och årsredovisningar använt följande rapporter.

- Auditiv miljö, SPSM 2007
- Måluppfyllelse för döva och hörselskadade i skolan, SPSM 2008
- Begåvningsstöd och begåvningshjälpmedel, 2008
- Att delta på lika villkor, SPSM 2010
- Det man inte har i benen får man ha i huvudet, SPSM 2008
- Goda lärmiljöer, SPSM 2009
- Granskning av teknisk tillgänglighet i tolv utbildningsplattformar, SPSM 2009

SPSM:s granskning av lärplattformar pekade på en bristande beställarkompetens på huvudmanna- och skolnivå.

Kommentarer

När det gäller den första gruppen delmål kan det konstateras att de mycket omfattande insatser för att förändra stora delar av skolsystemet som har genomförts och i viss mån ännu pågår bör ges utrymme för att verka innan generella förbättringar kan förväntas. Särskiljandet i form av att elever skiljs från huvudfåran i undervisningen genom beslut om särskild undervisningsgrupp och/eller anpassad studiegång bör dock analyseras ytterligare. I dessa stödformer är sannolikt elever med funktionsnedsättning överrepresenterade. Det finns också osäkerhet om omfatt-

ningen på området, bl.a. rörande elever i fristående skolor som getts tillstånd att bedriva en utbildning som enbart vänder sig till elever med en funktionsnedsättning.

Ett upprepat stort bekymmer är att huvudmän och skolor efterfrågar diagnostisering av funktionsnedsättning för att elever ska erbjudas särskilt stöd, även om stödinsatserna sedan utformas tämligen likartat.³⁸ Ett annat är att elever tas emot i grundsärskolan utan tillräckliga utredningsunderlag. Skolinspektionens kvalitetsgranskningar på temat skolsituationen för elever med funktionsnedsättning kan bidra med fortsatt värdefull kunskap kring dessa frågor.

Skolverkets och Skolinspektionens erfarenheter från granskningar visar att lärarna i vissa fall är i behov av assistans i sitt arbete kring elever med funktionsnedsättning. I vissa grupper och skolor är elevassistenter en viktig resurs för att undervisningen ska genomföras på ett bra sätt. Funktionshindersorganisationerna i Skolverkets samråd bedömer elevassistenterna som en ofta oundgänglig resurs för elever med funktionsnedsättning. Samtidigt framkommer att ansvarsfördelningen mellan assistenten och läraren ofta är oklar och att assistenten i vissa fall helt saknar pedagogisk utbildning. Kunskapen om användningen av elevassistenter, deras utbildningsbakgrund, kompetens och yrkesroll är bristfällig.³⁹

Kännedomen om övergång från skola till arbetsliv för elever med funktionsnedsättning undersöks på flera håll och genom olika projekt. Handisam organiserar ett nätverk och flera myndigheter ingår i projekt som bland annat knyter an till Skolverkets uppföljning av kommunernas informationsansvar för ungdomar upp till 20 år. Forskningsprojekt bedrivs på andra håll i Sverige. Området är komplext och skillnader i ansvarsområden och underlag gör det besvärligt att jämföra uppgifter om situationen. Stöd i form av allmänna råd med kommentarer om studie- och yrkesorientering bör bidra till att förbättra situationen. De uppgifter som redovisats från Skolverkets uppföljning av yrkesvux tyder på att kommunerna bör följa upp hur vuxna med funktionsnedsättning ges förutsättning att delta i verksamheten, särskilt när den arrangeras av många aktörer. Det förefaller också finnas en godtycklighet i hur sökanden tas emot, vissa har bedömt att målgruppen bör prioriteras andra inte och på vissa håll bedöms förutsättningar för att genomföra utbildningen medan på andra är förutsättningarna för att få ett arbete en utgångspunkt. SPSM redovisar i sitt Vuxenprojekt att det finns behov av att utveckla stödet till vuxenstudier med funktionsnedsättning.⁴⁰

För den andra gruppen delmål ser vi att möjligheterna till överklaganden av tilläggsbelopp, respektive skolplacering (skolval) har utnyttjats. Som också har redovisats finns det skolor som mindre öppet får elever med funktionsnedsättning att

³⁸ Se bl.a. intervju med Joakim Isaksson, Umeå universitet på SPSM:s webb 18 maj 2010. En indikation är också den ökade förskrivningen av medicin mot adhd bland unga. (Vård, insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsens Lägesrapport 2012).

³⁹ Se bl.a. Skolverkets och Skolinspektionens redovisningar under första gruppen delmål i nulägesavsnittet

⁴⁰ Likvärdig utbildning för vuxna med funktionsnedsättning. Slutrapport 2011-11-24. SPSM (2011) Dnr: ALL. 2010/586

2012-03-08
Dnr 2011:1104
24 (27)

avstå från sina val. Frågan om tilläggsbeloppens roll för mottagande av elever med funktionsnedsättning bör ge underlag för analys mot bl.a. bakgrund av domslut i förvaltningsdomstolarna.

SPSM har genomfört en omfattande kampanj för att belysa tillgänglighetsproblematiken i bred bemärkelse och gett stöd för hur skolhuvudmän och skolor kan utveckla tillgängligheten. Mot den bakgrunden kan förhoppningar knytas till att skolor både blir bättre på att möta elever med funktionsnedsättning och att anpassa verksamheten så att elever oavsett funktionsförmåga kan välja önskad skola och utbildning. Skolverket har också föreslagit att ansvaret för tillsynen av skolors fysiska tillgänglighet bör förtydligas. När det gäller ett annat av Skolverkets förslag om att förtydliga kraven på utredning av de kostnader och organisatoriska svårigheter som kan uppstå vid en skolas mottagande av en elev med funktionsnedsättning fordras samlade analyser av förvaltningsdomstolarnas utslag i överklaganden om tilläggsbelopp.

Samråd med funktionshindervisorganisationer

Skolverket har under verksamhetsåret 2011 vid fyra tillfällen genomfört sammanträden med de funktionshindervisorganisationer som ingår i Skolverkets samrådsgrupp. Gruppen består av företrädare för tretton organisationer, inklusive den samlande paraplyorganisationen HSO. Utöver dessa samrådsammanträden har separata dialoger förts efter önskemål från ett par organisationer som inte företräds i samrådet.

Uppslutningen har varit relativt god, i genomsnitt har nio organisationer deltagit vid tillfällena. Sammanträdena har dels avhandlat särskilt relevanta uppdrag som regeringen gett Skolverket och hur dessa hanteras, dels resultat av pågående eller genomförda projekt. Som exempel på det förra kan Skolverkets uppdrag om att förstärka elevhälsan nämnas. Presentationen av ett egeninitierat pilotprojekt kring särskilda undervisningsgrupper är ett exempel på det senare. Ett exempel på innehåll i tematiska sammanträden är it-frågor, som genomfördes i samverkan med SPSM och över vilket flera deltagare uttryckte att både samrådets form och den synliggjorda samverkan mellan myndigheterna var värdefull. Också SKL har vid ett tillfälle inbjudits och bl.a. redovisat sin skolsatsning.

Utöver de återkommande samrådsammanträdena har Skolverket vid flera tillfällen under året på begäran av enskilda funktionshindervisorganisationer inbjudit dessa till dialoger kring den specifika problematik som respektive organisation önskat diskutera.

Skolinspektionens samråd sker två gånger per år med företrädare för intresseorganisationer inom det funktionshindervispolitiska området. Samrådena utgör ett forum för erfarenhets- och kunskapsutbyte och ger möjlighet till diskussion om utbildningsrelaterade frågor. Intresseorganisationerna har under 2011 bland annat lämnat synpunkter på områden som de bedömer skulle behöva fokuseras i Skolinspektionens fördjupade kvalitetsgranskningar. Från Skolinspektionens sida har det

redovisats resultat och bedömningar från tillsyn och kvalitetsgranskningar, något som sedan har diskuterats. Enligt önskemål från intresseorganisationerna har det även varit återkommande information om den nya skollagen.

Därutöver har det under 2011 varit samråd med berörda intresseorganisationer i två av Skolinspektionens kvalitetsgranskningar. Skolsituationen för elever med autismspektrumtillstånd samt Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i grundskolan samt i den riktade tillsynen av Specialskolan.

Systemet med samråd med intresseorganisationer kommer att fortsätta eftersom det bidrar till en fördjupning av de funktionshinderspolitiska perspektiven i Skolinspektionens arbete med tillsyn och kvalitetsgranskningar.

SPSM möter regelbundet flera gånger om året intresseorganisationer och föräldrar i två råd – Nationellt Intresseråd och Nationellt Skolråd. Under 2011 genomförde Nationellt Intresseråd samråd med brukarorganisationer, föräldrar och andra inbjudna under rubriken ”Delaktighet i skolvardagen – innebörd och betydelse för måluppfyllelse”. Nationellt Skolråd har under 2011 genomfört möten där föräldrar och elever varit inbjudna under olika teman.

SPSM genomför våren 2012 samråd i teckenspråk för att i samverkan med skolmyndigheter och brukarorganisationer stärka möjligheten att lära sig teckenspråk.

Samverkan med brukarorganisationerna är en viktig del av insatserna som SPSM gör. Förankring, genomförande och uppföljning blir då genomförda i medverkan vilken är en förutsättning för att nå goda resultat.

Bilaga

Ett utvecklingsarbete för att kunna följa utvecklingen

För att förbättra kunskapen om hur arbetet mot delmålen i funktionshinderspolitiken på skolområdet utvecklas avser skolmyndigheterna att under 2012 initiera ett gemensamt utvecklingsarbete. En utgångspunkt är att myndigheterna ska utgå från befintliga datainsamlingar och uppgifter som framkommer inom ramen för den ordinarie verksamheten. Här skissas en lista på tänkbara underlag som kan prövas för nämnda syfte. Listan gör inte anspråk på att vara fullständig.

Skolmyndigheterna kan tillsammans:

- undersöka hur Statistiska Centralbyråns (SCB) i rapporten omnämnda förslag till statistik över elever med funktionsnedsättning kan användas liksom SCB:s uppdrag att sammanställa och utveckla data om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning
- analysera vad i Skolverkets statistik som lämpligast beskriver den generella utvecklingen
- pröva underlag från Skolväsendets överklagandenämnd
- utnyttja SPSM:s uppgifter för att beskriva huvudmäns och skolors kännedom om råd och stöd samt eventuella andra utvecklingstendenser
- diskutera hur Skolverkets utvärderingar och Skolinspektionens sammanställningar kan komplettera ovan nämnda insatser.

Exempel på vad utvecklingsarbetet kan bygga på

Arbetet med att skapa mätbara resultat på området bör utvecklas. Det finns dock flera metodproblem som måste hanteras och risker som måste undvikas. Exemplet nedan ger enbart vissa indikationer, de kan inte ses som rätlinjiga mått på utvecklingen och uppgifterna måste sannolikt analyseras för att bidra till bedömningar om politikens genomslag. Ett exempel på vad som i utvecklingsarbetet kan utredas närmare är SCB:s förslag, i en redovisning på regeringens uppdrag, att en kombination av olika befintliga statistikällor tillsammans kan ge en bild av levnadsvillkoren för barn med funktionsnedsättning.⁴¹ De källor som SCB i skolsammanhang bedömer kan ge underlag är då LSS och eller vårdnadsbidragsstatistik tillsammans med utbildnings- och betygsregistren. Detta förutsätter dock samkörning av registerdata. En sådan sammanställning kan ge uppgifter om en elevgrupp med särskilt svåra förutsättningar.

⁴¹ Uppdrag att ta fram underlag för statistik gällande barn och unga med funktionsnedsättning (SCB 2011-07-05)

Skolverkets sammanställningar av de internationella studierna kan visa på långsiktiga generella trender.⁴² I Skolverkets statistik redovisas vissa andra uppgifter vars bidrag till mätbarhet av utvecklingen kan diskuteras:

- betygsresultat i årskurs 9⁴³
- betygsresultat i gymnasieskolan
- avbrott i gymnasieskolan
- särskilda undervisningsgrupper och anpassad studiegång
- elevers resultat på de nationella proven
- elever, mottagna i särskolan som i viss mån följer grundskolans kursplaner

Till detta kan underlag hämtas från Skolverkets utvärderingar som belyser relevanta områden och från Skolinspektionens sammanställningar av sina granskningar.⁴⁴ Ytterligare bedömningar kan utgå från stickprovsundersökning av inkommande samtal till Skolverkets upplysningstjänst.

Därutöver sammanställer SPSM bl.a. årliga uppgifter om

- antal råd- och stödinsatser till skolhuvudmän och skolor
- antal specialpedagogiska utredningar vid SPSM:s resurscentra
- antal anpassade produkter på läromedelsområdet som SPSM bidragit till att utveckla
- antal elever i regionala undervisningsgrupper med stöd av SIS-medel
- antal kursdeltagare i SPSM:s tematiska kurser

Till detta kan uppgifter om hur väl känd SPSM är bland skolhuvudmän och rektorer år föras de år då sådana mätningar genomförs.

SPSM bedriver därutöver verksamhet inom European Agency for Development in Special Needs Education, Europeiska byrån för utveckling av undervisning för elever i behov av särskilt stöd. I projektet Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education (MIPIE) utreds utmaningar och möjligheter att utveckla indikatorer som kan användas för att kartlägga implementering av inkluderande undervisning i medlemsländerna. Projektets resultat kommer att redovisas under 2012.

⁴² bl.a. PIRLS, PISA och TIMSS

⁴³ För specialskolan gäller årskurs 10

⁴⁴ Exempel på sådana utvärderingar som Skolverket presenterat under 2011 rör huvudmännens resursfördelning och elevers byten av gymnasieprogram och uppföljning av kommunernas arbete med yrkesvux. Från Skolinspektionen kan kvalitetsgranskningar som Skolsituationen för elever med funktionsnedsättning i grundskolan, resp. gymnasieskolan, vilka redovisats 2009-10 diskuteras för syftet.